

БАСНА
и Милана Вукасовића Савремене басне

Досада је г. Вукасовић издао неко-
лико књига басана и текстова који би се могли назвати Е. масмолитором. Две
његове свеске носе наслов "басне", затим су докле мале трагикомедије"
у виду басана, па приповетка и басне, па дуга књижевна приповетка у којој
учествују животине па научно поетска књига "животињско царство/" и сада
"савремене басне". Овај последњи наслов карактеристичан је у два правца.
Он нам од прве речи објављује да у књизи нећемо наћи графичну и поетску
басну класичног стила, који говори целом човечанству и свим временима
него ћемо наћи крпко подмучену садашњину. На њој ћемо и наћи смо кри-
тику и карикатуру савремених појава; диктатуру мезану штампу празне стома-
ке, слепо идеље за моћима, рођачке везе као квалификације за добра места
и томе слично и од тога јаче и горе, тамо да смо се ми остали пиоци зашпи-
тали над књигом колеге у пали наравно да ли аутор савремених басана не
стоји у неким рођачким везама са контролом над штампом. Зетим карактери-
стичан је онај насловно наслов по г. Вукасовића писца и баснописца тиме
што још једаред и одлучније но досада подвлачи да г. Вукасовић није пре-
свега и надолмао фабулист. Ова књига је оштар доказ да њега много занима
антучелна критика више га занима такритика него конкретна критика конкрет-
ног живота него апстрахована уопштена критика нарави и бића. Доста г.
Вукасовић је изнеговало поред басне, једну врсту мале или више уметничког
израза који се колеба између басне и епиграматичке причине. Књига "Савре-
мене басне" базмало је сироз сачињена од тих псеудо текстова. у случаје
аима где се причита поклапа с басном имамо најуспелије текстове ове књи-
ге. Тамо где је причита епиграматичког карактера имамо занимљиве текстове.
Али почесто читамо нешто што је сасвим далеко од уметности и уметничке
транспозиције, што је врста сазете полемике мали трактата дискусија на-
чет проблем па и пажљивост. У овој књизи г. Вукасовић се врло проклавно
удаљавало од басне и приближавало басни. Уосталом неизбежно је морало тако
бити. Савремене басне, то је контрадикција у самом адјективу; ако кита у
књижевности, басна уа пословицу не може бити савремена и несавремена мо-
ра садржати временски и човечно вечне проблеме и истине мора бити класична

Ретки су добри и прави баснописци и није лако бити то. Треба наћи најкадашњу и сваком одмах разумљиву слику конкретну, и за тим опет сваком разумљиву пројекцију слике апстрактно моралне. Треба да ти и ти неопходно и наразију и поезију. И треба све то пронести особито стилизовано по сваку цену са грацијом укусом и тоном наивности филозофа ироније у чему ле ам поетичност басне и њена уметничка страна. Први баснописец еригијан Езоп из нестог нема пре Христа у ствари је мисама личност. Ниједан његов текст није директно сачуван. Оно што се има као прерада Езопових басана то су басне Грка Еврија и Латина Федра. Они су "езоповску" басну провирили попунили поетисали. Евријева басна о јелену без мозга / грчки: без срца / то је прави узор басне у смислу уметничке комбинације и поезије. Много столећа је протекло док се на два краја Европе јавиле Француз Да Фонтен и Рус Крылов да Езопа и тип езоповске басне сасвим превазиђу у поезији и ванредно тананој уметничкој иронији и хумору. Немац Десинг није по вокацији баснописец него критичар. Његова је басна сва од сухог мозга и критике. Виглез тај није доста лак ни плах. Читав низ других тих Немца и Виглеза био су педагози који су басну наговали као текстове за поуку својих ђака. Наш Доситеј ако игде у басни није јакоња. Нида езоповску басну препева ни да своју створи. А у целокупној одременој нашој књижевности носи се с басном једини Г. Вукасовић што му није мала заслуга "не каже бадава латинска реч за басну;

Г. Вукасовић има талент и наклоност за рентгенизовање спавалих чињеница. Умете чињенице свести на неки скривен однос у којем се није морал. И имаћар застегнуту епиграматичну форму. У духовном склопу Г. Вукасовића несумњиво се крију компоненте баснописца: кратак и терзан запажања, нарочито мало једнострано постављање односа, ствари, уметничко поентирање које иде од обичног вида преко низа сентенциозних морала до практичне мудрости или филозофске мисли. Није сасвим јасно следеће: да ли Г. Вукасовић има онај посебни грациозно наивни талент приповадача или песника који такоједнако у композици баснописца. Г. Вукасовић некако као "Немац Гелерт, није досталак и брз, није доста плах да једном реч ницом окине и сврши цео чин малог театра у басни. Тај "театар" не интересује Г. Вукасовића доста. Он је моралст и критичар и узим "узима своје вроне" за анализу и понајлак врши анализу околних је хоће да подуче

не само констатацију него своју констатацију. А то је један врло хетероген елемент у комплексу баснописца. Ако игде, у басни се не сме помоћи аутор, не сме читаоцима он лично стати ни пред очи ни предуми. Басна је све до нравоученија пола бајка пола романтика ^{чан} театар. А у нравоученију се опет не сме појавити аутор. Нравоученије кад је басна успела то није ауторова мисао ни порука то је опет уметност; мора нравоученије као ка ^{сам} лац из пчеле, мора искочити из саме басне. Моравити уметничка прерада штога саме басне. На жалост не могу да се сетим ни аутора ни басне или епиграматичке приче али сам добро запамтила сјајно речено филозофски транспоновано нравоученије после текста о нецелисходности грубог постопања са пијаним и немоћним и несвесним човеком који у стар ствари није он; Отсутно лице вређа и повређује ко се са пијаним човеком бије

Узорна басна као она недостижна Езопова неки тарде Со следећа кратова о курјак и јагњету мора имати од приликова обележја: Конкретна прича или слика треба да буде врло удаљена од оне апстрактне идеје не слике у коју се циља то јест не сме ~~и~~ театар бити нравоучителан. Зато је добро да у басни искључиво или бар претежно буду активне животиње и биљке оно прма чему човек нема ништа укорењено ни у осећајном ни у мисленом ставу ни у смислу за ни у смислу против. Човека дакле треба у басну уносити што мање, човек смисаује онај размак између две слике између сцене и моралног рефлекса од сцене. Човек је по природи рационалан и критичар а то нарушава управо развајава атмосферу наивности која је битан битни услов уметничке басне. Иако је правично наиправљање како је чаробно наивна и како силно иронична у безброј смислова Криковањена басна ~~квартет~~ у којој нема човека ни као диригента ни као олузача. Уметности саме чују дакихова музика не ваља и оне самесе прементају и прементају да некак о музикалности седну. ~~С~~ви услов басне је у овом. Сцена мора бити састављена од опште познатих ~~ствари~~ и одмах разумљивих ствари и исто таквих односа и исто таквих разговора. Ређе мање познате иако можда врло занимљиве животиње не долазе стога у обзир за театар басне. Отуласе аутор ни за живу главу не сме служити неким посебно својим речником или посебно својом диалектиком. Не сме то чинити репки сво ~~и~~ ни у нравоучењу јер не сме помоћи а ~~чи~~м распознаваиво лични менталитет и стил. Магарац кабо коков корен биљке бундева на врежи имају свој менталитет и стил.

Са кингом савременог баснописца дакле специфично

Са књигом Савремених басана, дакле специфично обожених басана, Г. Вукасовић је много отступило од канона. Можда је тако хтео. Можда се као баснописац, дао и сувише апсорбовати полемичном критиком садашњине и моралом за данас. Можда је као уметник тражио нову форму кратке приче са тенденцијом па није могао да се довољно удаљи од басне ни приликом епиграматичком контексту. У те своје савремене басне аутор је много сувише много узео човека. Од животина стално је на опени лав један примерак лави који није ни лав ни човек који се ипак вине далеко човек но неги лавски рукује и грли "урла нервозно" "мучи силно" човечанском проблемима и постања питања одмике професионално и стручно одређена. Даље, теме разговора у савременим баснама нису ни општепознате ни обичне. Часним напротив. Једна животина тражи духовно узвишање до човека, друга контролише опадање својих телесних прохтева, трећа зна да је живот сам. Разговори су рачуно је већ често су савате дискусије политичког и социјалног карактера, моралне утехе краће придики памфлетска натира. Главни спикер при томе почешће је Г. Вукасовић сам врло распознавањем и одређено. Свакидашњег колоквијалног језика скоро да нема, расправа се и надмудрује а свакидашњи језик од времена на вресм карактеристично груби изрази: цукела главурда, бунцати, прамлатити трабувати цукац батиран богаташ. Тим начинима и путевима аутор је дошао до басана "басана" чији наслов може да буде "логично оправдање рата" или "велика свест". У овој првој басни дискусију о рату воде човек и лав и разговор тај поетира и то врло расплнуто у следећем. Човек замључује да су лави баснијко савременији од животина и зато лако правдају рат јаким логичним разлозима, на што повезајући од своје стране: "према теби / човеку / испада да је савршенство знамење убијања". У другој басни "свест" је мало тешко пронаћи накар и у проијиди смо зато добила поенту у слици ево у којој. Двајеник у риту баца у очи благо својим спасиоцима, и дересе! даре се! "ином ја луд већ ни је мре тамна; већ ни је уживање другог да удалим из себе да спасем". Ова последња басна је пример да је Г. Вукасовић измислио из своје литерарне категорије јер се та басна не а подвести ни под коју од категорија басана. Немци са највише баснописаца у историји литературе поставили су три категорије: теоријску басну која оптри ум, судбинску басну која у сићуном човеку буди страх реалног и дивљење, моралну басну која учу учу како треба живети. Басна о високој свести изван категорија је. Можда због савре

треба живети. Basna o visokoj svesti iaz-n kategorija je. Možda zbog
svoje savremenosti.

Ali nije G. Dukasoviћ ni u ovoj kazi do kraja
zaturio umetnost i regule basne. Pod ruznim naslovom Svijski savet i po-
ske dosta grubog pocetka: Naždrala se svijska žira" dolazi prava basna koja
klasичno iz proste i konkretne slike baba reflekt u nemozgodaleni
slika tanano eorijskih. Svijska je mnogo razvila zemlju žile drveća otkr-
la i neke i pokidala i nažad se zapitala: čemu ti konci i konopci? A
kad je čula da se tim celo drvo hrani i drži, a prepastila se: zar ono
što je tako važno u zemlju da se zarije da ne žiri na vršci drveća! "E
nasa mudrice, kad bi ti znala koliko vidljivo zavisi od nevidljivog ne bi
tako govorila pomislila je i najsiћunija žilica ali nijedna nije
i pla za potrebno da to kaže sviđi". To je basna. Pravo, tu ima priče.
Drugo, sve je jednostavno i jasno. Treće dal ko je od konkretne slike
do one moralne i duhovane. Četvrti autor je izvukao iz "savremenosti" jednu
nu od onih nitki koje su ujedno i вечne dakle je autor bio umetnik. Ima
još nekoj ko ovoj basni sličnih pričiца. Ali suvelim dehom a rubu katego-
gorije ogledi novog žakra pričiце neka sredina između basne i epigrama-
tičke pričiце mala umetnički više intelektualni napor ka se jednoj misli
ili jednom opažanju da relief. Takva je tvorevina na primar veliki novac
veliki ljudi где je tobožnja priča samo drveno kopče na kojem se nadmili
zavista zadržavala pravomapija: "na šta spusti nedigni novac čovečanstvu,
kad ne stvara velikog čoveka ni velike narode".

Našim smo u zbirci jedan vrlo simpatičan i poučan
primer: kako je jedno savremeno grdiло i savremena jedna parala potegla
G. Dukasovića na potegla i čitaoca u jednu basnu koja mnogo obraduje ali
se malo za im ponama defektna. To je basna ili pričiца o bućini koja na
pitaje: orla; zašto jезовито zakrehti kad krene u lov odgovara: "da mi ni
ni najmaša žrtva ne bi mogla prebaciti da sam je nečasno napala". Čitalaц
samo neki trenut kasnije zavrti glavom. Autor je tako negde u oblasti po-
litike i novina izradio tачnu shemuza basnu. To je basna žemu piscu "жи-
вотиског царства" дочарала jednu vrlo zgodnu viziju sa bućinom. I on je
naponски poшао u basnu ali nije s basnom sasvim uspeo. Eao mala analiza.
Kad upravo krehti bućina? A ako krehti A ako krehti pred polazak u lov
šta postizava; da se usnuke životinje пробуде и спреме за борбу? или да

се бар што боље ууку и сакрију? Друго питање отпада пошто је одговор на прво питање одговор из стручне књиге: да бујина закренти пошто доврши лов наједе се и хоће да спава. Јен проблем није лов: та чудесна птица која лети без шума има демонски вид и окреће очи стреховито главом која се безмало у степени обрће на ртељачи она лови и обедује славно и сигурно. Јен проблем је спавање. Јер она треба да задрема у време кад се зора ближи кадће одморени живот пуне да вагалами. Бујина дакле закренти даби заплашила и расплашила покрет и шум. Г. Вукасовић није унео у своју лепо причини провереке и тачне податке. Федар сећање на његову басну нас је и навело да потрагамо за оукаваром природе. Федар је тачно на првом проблему сачинио своју басну о бујини. Цикада пева како је бујина оштро опоменула да буде мир. Дак иде и нава хиантинакиа нагонски све јаче галами

. Мудра бујина је најзад

присетила да се ту не ради о приосу него о животу и окренула је тактику: домирила цикаду на слатко пиће и онда је каукомпресекла. И кад ће сад Федар у прозвученију лепо запарати оку удаљену моралну слику као дијамантом том у стану: "што цикада жива одрицање то мртва предустетиљиво даде.

Појаве и појмови које г. Вукасовић у својој књизи савремених басана жели исмева и осуђује, баш зато што су савремени ми су сами собом довољно кристализовани. У хаосу данашњих државних и друштвених доктрина и пракса те појаве и појмови једаред наспру као ајкуле а други пут ваљају и сметају као олупине. За басну која је сва у монизму ети и ептрими која мора погађати поготмом без реплике јису погодне моодје рефлексности и проблематичности једне епохе која кува од дна до површине. Али те су појаве какве акве такве погодне да оживе урођену наклоност г. Вукасовића моралисте да разлике суочава прогања левичном логиком савремену логику. С друге стране, баш баснописац судија и критичар којнез изврдио на канону басне, није увек доста сигуран међу запажањима и фактима који у живом животу још вибрирају између моода јесте није. Један такојош вибрисан а г. Вукасовићу драг проблем јесте проблем колектива. Некада у доба класичних басана, колектив је значао прена чувеној ринској бабуки о телу и о удовици или прена још статичкој бабуки о седам увезаних прутућа колектив је значао сноп свежањ

. свежањ, . А шта је све

од тога доба значао стари и модерни и шта ће још

значити то колеба и плута. И тако се десило да је г. Вукасовић у савреме

у савременој басни о колективу једну лепу своју рефлексију која ваљда у теоријско, применио на савремене ствари и потребе и огревио се о рефлексију и о теорију. Поента те басне Нинта простије имала би бити у овоме: животиње чекају да се гениј роди, а човек вели да га треба створити узимајући све најбоље од свих најбољих у колективу. Такав гениј задржава човек: "биће искрен и неће никог потчињавати". Можда у тој причи има нечег тачног о функцији колектива али је тотално нејасно шта хоће у апстрактној слици да се каже и докаже о генију. Каква је то особина генија "искрен"? И шта гениј друго и чини него потчињава? Гениј је оно што се директно противи правилу, дискусији реформи организацији колективу. Гениј је игра страшног размаха игра између две крајње крајности над главама човечанства. Ако гениј води народ то је или Наполеон или Мухамед. Ако води науку он је или Нестер или Нобел. У уметности гениј је увек жртаф шта ће све то у басни! А ако је савремена басна нешто сасвим ново онда г. Вукасовић има са својим задатком још да се носи.

Г. Вукасовић баснописца оставио је поезију оне описе природе, романтику животњских драматичних интимитета и тајни бивања царства које ћутећи живи. Шта му онда друго остаје у области сажето компоноване сцене скерца моралне припадке или није, него епиграматичка књижевност. А књижевну историју те епиграма и епиграматичке приче г. Вукасовић негледа да није нарочито проучавао. Туда је овајегова књига сва у прелазностима огледима. Имасујиме реформираних басана има промаше них епиграматичких прича има добрих ствари које стварно нису друго до мало развијене илустрована ниша. Симпатична је забелешка о небесној чаваљи која се диже у васелену али с тим да не изгуби везу са земљом данке лети уз коначији је један крај везан за грану а други даљену ногу. Ово исто негде код Гетеа просто је једна илустрација мисли. Симпатична је та кође она у три реда речена "ствара "ствар" али епиграм али и без поезије је и без кренке маоке, ствар са лисицом која: о сваком нешто ни о ком добро о чавау ништа.

Животиње су у басни врста уметничких мостића. Оне су ту да питају да залутају и траже да се зачуде да приметну резонансу да с неразумевашем или са двосмислом или са уласком остаје човек на оној на његовој страни. Ако све те инцијенте и ставове у басни преузме човек и то модеран и савремен човек

басна ће бити свирепа неугодна. Јер како је већ напоменуто према човеку не само читалац него и сам аутор има сувише одређених исцеђајних ставова за и против. И ипостовнија је од имиграма басна г. Вучасовића о двојним сапутницима о дебаку који да би видио шта је с оне стране скаче на гробу гробаника. Бик се ужасав и каже да би посматрач могао на дрво да се погне Грбани га прениде; а на што би онда служила моја грба! а дебаку догузу је: да је zgodније усести на гробу човека него "пентрати се којекуда". У тој басни наравно нема басне. Изоставивши животне унесави у своје савремене басне савременост г. Вучасовић се лично главног при писању басна; могућности да се слушај материјалом који су векови филтрирали у смислу морала и симболике.